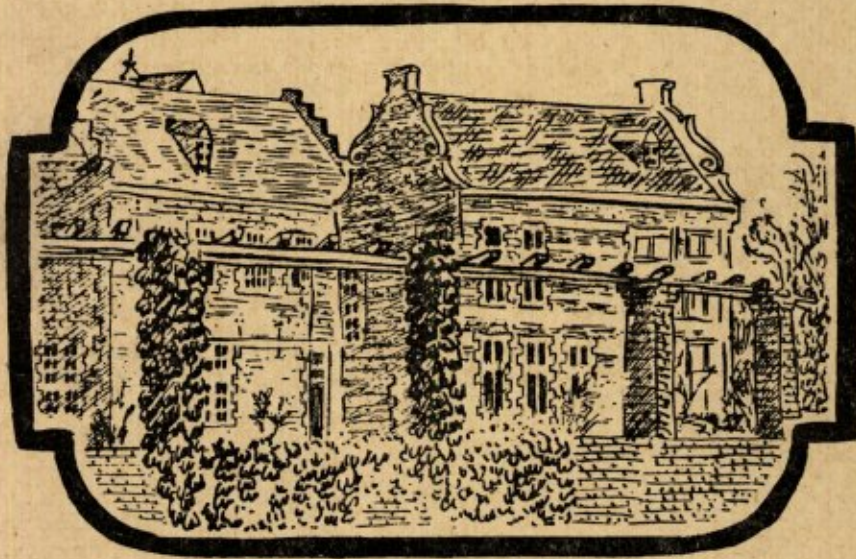

NATUUR- HISTORISCH MAANDBLAD

ORGAAN VAN HET
NATUURHISTORISCH
GENOOTSCHAP IN LIMBURG

HOTEL - RESTAURANT

BELLEVUE

VAALS

TELEF. K 4454-234

HOOGST GELEGEN HOTEL IN NEDERLAND

MODERN COMFORT

VERKOOP
VAN ALLE SOORTEN
OPGEZETTE DIEREN
VOOR SCHOLEN, MUSEA enz.

JO BOUTEN

★

NATUUR HIST. INRICHTING
GENOOYERLAAN C 307 - VELDEN

VACANT

ATELIER VOOR HET

PREPAREREN

VAN

VOGELS EN ZOOGDIEREN

VERZAMELINGEN VOOR
SCHOOL EN HUIS

LEPIDOPTEREN
COLEOPTEREN
MINERALEN
GESTEENTEN

FOSSIELEN
MOLLUSKEN
EMBRYONEN
SPIRITUSPREPARATEN

PREPARATEURSGEREEDSCHAPPEN
GLASOGEN - INSECTENSPELDEN

D. J. KIENJET
HOOLSTRAAT 8 BEEK (LIMBURG)

Natuurhistorisch Maandblad

Orgaan van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg

REDACTIE: R. Geurts, Echt, Dr W. Minis-van de Geyn, Bonnefanten 5, Maastricht, C. Willemse, arts te Eygelshoven, P. J. van Nieuwenhoven, Bataviaplantsoen 7, Maastricht.

ADMINISTRATIE: Adreswijzigingen, opgave van nieuwe leden, bestellingen van Maandbladen te zenden aan het Natuurhistorisch Museum, Bosquetplein 7, Maastricht.

Alle voor de redactie bestemde stukken te zenden aan de laatst-vermelde redacteur, P. J. van Nieuwenhoven. Het Maandblad wordt aan alle leden van het Natuurhistorisch Genootschap gratis toegezonden. Prijs voor niet-leden f 7.50 per jaar, afzonderlijke nummers voor niet-leden f 0.75, voor leden f 0.50. Auteursrechten voorbehouden.

INHOUD: Aankondiging van de Maandvergaderingen, p. 13. — Aankondiging van Regionale Vergaderingen, p. 13 — De Natuur in, p. 13. — Nieuwe leden, p. 13. — Dringend verzoek, p. 13. — Verslagen van de Maandvergaderingen, te Maastricht op Woensdag 4 Februari, p. 13; te Heerlen, op Woensdag 11 Februari, p. 15. — **A. van der Hoogt, Maastricht.** De seizoenen in de plantsoenen, p. 15. — **Dr L. van der Hammen.** Spinnen in onze kolenmijnen, p. 17. — **Dr R. A. Maas Geesteranus.** Enkele Paddenstoelenvondsten op en om de St. Pietersberg, III, p. 17. — **F. H. van Rummelen.** Vergelijkende beschouwingen over de uitbarstingen van de Goenoeng Keloet (Kloet) van 19/20 Mei 1919 en 31 Augustus 1951. II. p. 21. — Boekbespreking, p. 24.

AANKONDIGING

VAN DE MAANDVERGADERINGEN.

te Maastricht op Woensdag 4 Maart, om 8 uur in het Museum.

Dr J. E. Schulte zal spreken over:
Hedendaagse aspecten van
evolutie en afstamming.

te Heerlen op Woensdag 11 Maart, om 19 uur in de R.K.H.B.S.

AANKONDIGING

VAN REGIONALE VERGADERINGEN.

te Venlo op Dinsdag 10 Maart, om 20 uur, in het Popezaaltje, Mercatorstraat.

De heer P. J. van Nieuwenhoven zal hier, mede voor de Vrienden der Natuur, spreken over **Vleermuizen**.

te Weert op Woensdag 18 Maart, om 19.15 uur precies, in hotel de Engel, Markt.

Dr A. A. Thiadens, directeur van het Geologisch Bureau te Heerlen, spreekt over de geologische geschiedenis van de **Maas**.

DE NATUUR IN.

Vogelzangexcursies:
in het Stadspark te Maastricht,
op Zaterdag 7 en 21 Maart, om 7 uur

's morgens. Samenkomst bij de ingang van de Ingelsen Hof.

in het Ambos te Heerlen op Zondag 15 Maart, onder leiding van de heer Th. Friedericy, van 8.15 tot 9.45 uur. Verzamelen voor de Nutsschool.

Voorjaarsexcursie: Op Zaterdag 21 Maart naar het Imstenrauder bos. Verzamelen in de Nobelstraat te Heerlen bij de verkeerspijl, om 14.30 uur.

NIEUWE LEDEN.

F. H. Benjaminsen, Geert van Woustraat 77, Den Bosch.

Mej. P. N. H. A. Gerold, Herbenusstraat 95, Maastricht.

DRINGEND VERZOEK.

Contributie 1953 (f 5.—) te storten op giro 125366 t.n.v. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg.

Na 15 Maart volgt inning per postkwitantie.

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN.

te Maastricht, op Woensdag 4 Februari.

Aanwezig de dames: Willemse, Widdershoven, Minis-van de Geyn, van der Mijll Dekker, Lahaye-de Wit, Muskens, Rosier, Gadet, Zr M. Christilla, Zr M. Juliette, Gerold, Hollman, Berendschot, en de heren: Willemse, van Rumme-

len, Kruytzer, van Nieuwenhoven, van Sondren, Hollman, Nijst, Holstege, Gregoire, Willems, Prick, Maessen, Onstenk, Mommers, Br. Modestus, Br. Agatho, Br. Marinus, Br. Laurentius, Stevens, Leysen, Wijsen, Nulens, Bingen, Sondeijker, van Noorden, Gytenbeek, Koelman en Beaulen.

Na opening door de voorzitter, dokter **Willemse**, werd op verzoek van de heer **Edm. Nijst** een ogenblik stilte gevraagd, ter herdenking van de honderden landgenoten, die in de geweldige stormvloed van 1 Februari 1953, in het Westen van Nederland zijn omgekomen. Vanzelfsprekend ontspoon zich hierna een gedachtenwisseling over de oorzaken van deze ramp. Een razende Noord-Wester storm, die gedurende lange tijd over het Noordzeegebied woedde, heeft het zeewater onze zeegaten ingestuwd, ongelukkigerwijs gelijktijdig met het springtij van volle maan. Hierdoor werd het waterniveau tot zulk een ongekende hoogte opgevoerd, dat praktisch alle dijken van Zuid-Holland, Zeeland en Noord-Brabant op vele punten zijn bezweken. De voorzitter had twee lichtpunten uit deze ramp te voorschijn zien komen, de spontane, uitgebreide hulp door alle Nederlanders geboden en de reactie in het buitenland. Uit deze laatste maakte hij op dat ons land daar toch wel goed aangeschreven staat.

De conservator, de heer **Kruytzer**, liet een mannelijk exemplaar zien van *Chrysis käufeli* Zimm., die door de heer J. P. van Lith in de Publicaties (Reeks III, 1950) als nieuw voor de Nederlandse fauna beschreven is. Deze goudwesp bevond zich onder het *Chrysis ignita*-materiaal, dat jaren geleden door ons museum aan het Natuurhistorisch Museum te Rotterdam geschonken was. Op grond van het genitaliën onderzoek kwam de heer van Lith in 1950 tot de bevinding, dat een van de bovengenoemde Chrysidae behoorde tot de door Dr St. Zimmerman ontdekte nieuwe soort *Chrysis käufeli* (= *obtusidens* Dufour et Perris), reden, waarom de heer Landsman, Directeur van het Natuurhistorisch Museum te Rotterdam, dit exemplaar op verzoek van de heer van Lith terugzond naar het museum waar het vandaan kwam. Het dier werd in Juni 1886 door Pater Wasmann te Exaeten gevangen. Tevens ontvingen wij terug een *Chrysis nitidula* F. ♀ (= *iris* Christ. volgens Linsenmaier), oorspronkelijk uit Blijenbeek (Afferden 1885). Van deze soort zijn slechts

drie vindplaatsen in Nederland bekend.

Er was nog een derde insect bij, namelijk *Crossocerus congener* Dhlb. Deze graafwesp werd als nieuw voor de Nederlandse fauna gevonden door de heer Sanders, die zulks heeft medegedeeld op de entomologenbijeenkomst te Maastricht op 12 Oct. 1950 (Maandblad Jrg. 40, 5). Het hier aanwezige exemplaar werd in 1928 door pater Dettmer te Valkenburg gevangen en in 1952 door de heer van Lith als *Cr. congener* gedetermineerd.

Ook de macrofauna van het museum had een mooie aanwinst geboekt, een fratertje, *Carduelis flavirostris flavirostris* (L.) ♀, een vogel, die hier niet dikwijls op de trek wordt waargenomen. Dit exemplaar is gevangen te Maastricht (27 Dec. 1952).

Terugkerende tot de microfauna liet de conservator een paar spinnen-afdrukken zien uit het Carboon van Zuid-Limburg, nl. *Cryptomartus hindi*, een geschenk van het Geologisch Bureau te Heerlen (zie figuur).

De bibliotheek was enkele boeken rijker geworden. Op de eerste plaats "The grasshoppers

1

Cryptomartus hindi (8 × vergroot).

Cliché Geol. Stichting.

and locusts of Australia", door James A. G. Rehn. Dit werk sluit prachtig aan bij het in 1951 verschenen werk van onze voorzitter over de Acridoidea van de Indo-Maleise Archipel en aangrenzende gebieden. Vervolgens "Australian termites" door F. N. Ratcliffe, F. J. Gay, en T. Greaves. Beide werken zijn geschonken door de Commonwealth Scientific and Industrial Research Organization te East Melbourne.

Ten slotte deelde hij mede, dat Leo van Roosmalen een kies gebracht heeft van de wolharige neushoorn, die tegelijk is opgebaggerd met de schedel, die verleden jaar al aan het museum in bruikleen werd afgestaan (Maandblad, Jrg. 41, 9).

Dr W. Prick vertoonde enige bladeren van de tongvaren, *Phyllitis scolopendrium*, van een plant, afkomstig van een muur tussen Ifteren en Bunde. Vervolgens deed hij een interessante mededeling over een beschadiging van vlindervleugels, die hij veelvuldig had waargenomen in de woestijnen van Californië, typisch uitgebeten cirkeltjes. Op zijn verzoek hebben zijn studenten in de afgelopen zomer speciaal op deze vlinders gelet om de oorzaak van deze beschadiging op te sporen. Een van hen, mej. Jean Goodfellow, deelde hem nu mede, dat zij had waargenomen, dat wespen deze stukken wegbijten uit de vleugels van de vlinders, wanneer de laatsten bezig zijn met honing zuigen. De vlinders schijnen van deze knagerij van de wesp niets te merken, zij zuigen ongestoord door.

Mevrouw Minis had onmiddellijk moeten denken aan de beschadigingen, die het behangersbijtje, *Megachile*, aanbrengt in de bladeren van rozen en andere planten. De mogelijkheid moest onder het oog worden gezien, dat deze wespen de stukken van de vlindervleugel verzamelen voor nestmateriaal, net als de bladsnijders dit doen met de stukken van het blad.

Tenslotte beschreef de heer van Noorden abnormaliteiten in de groei van pinda's, die hij in zijn kamer op de schoorsteen had laten ontkiemen. Sommige plantjes groeiden met de kiemstengel de grond in en met de kiemwortel de grond uit. Deze laatste kon daardoor niet verder uitlopen dan tot een klein stompje. Mogelijk is er verband te zoeken met het overeenkomstig gedrag van de stengel, na de bestuiving van de bloemen, waardoor de vruchten zich onder de grond kunnen ontwikkelen.

te Heerlen op 11 Februari.

Aanwezig: van Rummelen, Willemse, Terhal, van Loo, Coonen, Collin, Vijgen, Br. Arnoud, Freyser, Janssen, H. Sterken, Mientjes, Deckers, A. H. Sterken, Dijkstra, Hein.

Na opening door de voorzitter, de heer van Rummelen, verklaart deze het ontstaan van „dendrietten", aan de hand van een voorbeeld in Solenhofener steen. Deze kalksteen, afkomstig uit Zuid Duitsland, wordt gebruikt bij de lithographie. In scheuren van het gesteente hebben zich mosvormige figuren afgezet van mangaanoxyde; deze worden dikwijls abusievelijk voor fossielen gehouden.

De heer Terhal stelt de vraag, of de daling van de bodem van Nederland van invloed geweest kan zijn op de grootte van de overstromingsramp van 1 Februari j.l. De voorzitter antwoordt hierop, dat het volgens onderzoekingen wel vast ligt, dat het oppervlak van onze bodem aan veranderingen onderhevig is ten opzichte van het zeeniveau. Met zekerheid weten wij echter niet of het land daalt of de zee stijgt. Dit vraagstuk zal eerst met meer zekerheid opgelost kunnen worden, als wij beter geïnformeerd zijn over het voortschrijden of terugtrekken der ijskappen aan de ijsgrens in het poolgebied.

Op een vraag van de heer Mientjes geeft de voorzitter nog een verklaring van de hoekige vormen van basalt. Dit gesteente bestaat uit eruptieve stoffen. Na het opstijgen kan het nog plastische materiaal door snelle afkoeling zo zeer krimpen, dat het scheurt. Dit gebeurt dan in vlakken, loodrecht op het vlak van afkoeling. Hoe sneller dit geschiedt, des te regelmatigiger zijn de basaltzuilen, die tot 30 m. lengte kunnen bereiken.

Vervolgens krijgt dokter Willemse het woord ter voortzetting van zijn cursus over Insecten.

DE SEIZOENEN IN DE PLANTSOENEN.

door

A. VAN DER HOOGT, Maastricht

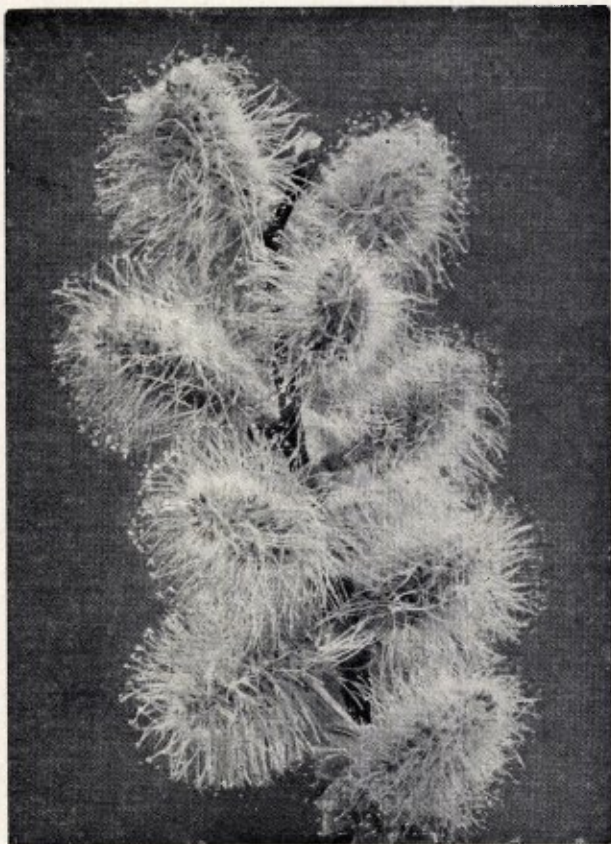
I.

Het is mijn bedoeling U van tijd tot tijd eens op papier voor een wandeling mee te nemen naar de diverse parken en plantsoenen van Maastricht, om U daar iets bijzonders of interessants te laten zien. Ik zal er niet te diep op

ingaan, zodat het een geheel ander genre van artikelen gaat worden, dan waar U in dit maandblad aan gewend bent. Enfin, het wordt dus een praatje, waarin vooral enige bloeiende of bijzondere heesters of bomen onder de loupe genomen zullen worden.

Allereerst wil ik even een greep terug doen en de *Viburnum fragrans* (fragrans betekent welriekend) voor het voetlicht halen. Deze heester, die midden in de winter bloeit, bevindt zich vóór het entree van het Kimbriaterrein links en in het plantsoen op de walmuur aan de Zwingelput. De bloemen geuren sterk, zodat ze op enige afstand (pl.m. 5 m.) zeer goed waarneembaar zijn. Afgesneden takjes houden zich zeer goed op water (niet die, welke uit de parken gesneden worden, weest U daar zeer voorzichtig mee!). De hoogte is 1 à 2 m. afhankelijk

Ook de geurige katjes van de wilgen trekken in deze maand heel wat bijen en hommels.

van de grondsoort. De groei is tamelijk stijf. Het is dus een geschikte heester, om schuttingen e.d. aan het oog te onttrekken.

Als tweede zou ik de toverhazelaar, *Hamelis mollis*, willen noemen, mooi, warm geel van kleur, die bij mij in de tuin in bloei gestaan heeft van begin Januari tot pl.m. 10 Februari, toen de zoveelste fellere vorstperiode van deze winter over ons kwam. De hoogte van deze struik bedraagt 1.50—3 m. Snoeien moet U hem niet, want ik veronderstel wel, dat er in de winter meer dan genoeg aan gesnoeid wordt, door het geregeld afnemen van bloeiende takjes. De groei is nogal langzaam.

Tot zover de winterbloeiers. Er zijn er nog meerdere, maar daar hoop ik ter zijner tijd nog eens op terug te komen.

Liever wil ik U nog enkele voorjaarsbloeiers noemen. Allereerst *Daphne mezereum*, het peperboompje. De kleur van de bloemen is blauw-violet. Ze vallen dan ook direct op. De takken zijn er zeer dicht mee bezet. Het is een uitnemende drachtplant voor bijen, die er dan in het voorjaar ook een druk gebruik van maken. De plant verdraagt een vochtige grond en moet zeer weinig gesnoeid worden.

Evenals de twee voorgaande heesters, is ook deze bladverliezend. Behalve de zeer mooie bloemen krijgt deze plant ook rode bessen. Die zijn echter vergiftig. In de plantsoenen is het peperboompje dan ook niet aangeplant, doch op de kwekerij in het stadspark zijn er diverse aanwezig en het personeel daar zal U gaarne op Uw verzoek alle gewenste inlichtingen verstrekken.

Een andere heester is *Cornus mas*, de kornoelje, welke geel bloeit en in diverse parken te vinden is, b.v. in het stadspark bij het bruggetje achter de restauratie en in het Waldeckpark aan de Champs Elyséesweg bij de brug over de Jeker. Op water laten deze takken zich heel goed in de kamer trekken. Op 1 Febr. stonden ze bij mij reeds in volle bloei. In de zomer is deze struik saai, al kunnen er dan pruimachtige, rode, zachtzure vruchten aan hangen. Daarom is deze plant speciaal iets voor het voorjaar.

Het is opmerkelijk dat zeer veel voorjaarsbloeiers een lichte bloemkleur hebben, zo ook het Chineesch klokje, *Forsythia intermedia spectabilis*, u allen welbekend. Dit laat zich ook heel goed in de kamer forceren en is wel

de meest stevige. Denkt U erom, dat deze struik na de bloei zeer sterk teruggeschaald moet worden. Weest U maar niet bang om het mes of de schaar er diep in te zetten. *Forsythia suspensa vitellina* laat zich langs de muur leiden.

Tussen twee haakjes, hebt U de paarse en witte kerstroos zien bloeien in het Waldeckpark langs de muur van het zwembad?

Na deze planten begint de *Chaenomeles hybr. Simonii*, Japanse kwee, in bloei te komen, scharlakenrood. Deze heester wordt 1—2 m. hoog. U moet haar weinig snoeien, hoogstens wat uitdunnen.

Een heel aardig vroegbloeiend plantje is *Rhododendron praecox* (de naam *praecox* zegt het reeds). De bloem is licht violet. Het is een van de weinige *Rhododendrons*, die iets meer kalk verdragen, en is dus hier te gebruiken. Denkt U erom, dat U voor de koude nachten een doos, stro, of iets dergelijks om de plant plaatst, om bevriezing van de uitgelopen knoppen te voorkomen.

SPINNEN IN ONZE KOLENMIJNEN

door

Dr L. VAN DER HAMMEN

(Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Leiden)

In December 1952 ontving het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie dank zij de oplettendheid van de Heer A. Bex te Brunssum een drietal spinnen uit de Staatsmijn Hendrik. Deze spinnen waren gevangen op de 537 meter verdieping, 4 km van de schacht, in een enige jaren oude steengang; in de nabijheid van de vindplaats bevond zich een ventilator, terwijl de webben boven een watergoot werden aange- troffen.

De spinnen determineerde ik als *Theridion tepidariorum* C. L. Koch, een soort die vaak voorkomt in broeikassen en huizen, en ook bekend is als bewoner van mijngangen. Er bestaat een artikel van de Franse mijningenieur-araneoloog J. Denis (Les araignées au fond des houillères, Ann. Soc. Ent. France, vol 99, pp. 273—310), waarin uitvoerig het voorkomen van *T. tepidariorum* wordt behandeld. Denis vertelt dat in de door hem onderzochte mijnen de soort voorkwam op de 550, 605 en 621 m étage, maar niet hoger; ook andere door Denis genoemde factoren zoals hoge vochtigheid en luchtverver-

sing komen met die van onze vindplaats overeen. De drie exemplaren zijn echter donker gekleurd en vertonen niet de door Denis herhaaldelijk aangetroffen bleekheid.

Uit de literatuur blijkt dat nog andere soorten in de mijnen kunnen voorkomen. Met belangstelling zien wij dan ook verdere vondsten van de Heer Bex tegemoet, terwijl wij ons ook voor vondsten van anderen zeer aanbevolen houden.

Mededelingen van de Commissie inzake Wetenschappelijk Onderzoek van de St. Pietersberg, no. 23.

ENKELE PADDENSTOELENVONDSTEN OP EN OM DE ST. PIETERSBERG. III.

door

Dr R. A. MAAS GEESTERANUS (Rijksherbarium, Leiden)

Het feit, dat ik mij voor de derde maal gedrongen voel melding te maken van interessante vondsten van de St. Pietersberg en omgeving, weersprekt in zekere zin de strekking van mijn vorige artikel, waarin ik juist getuigde van de opvallende armoede van dit gebied. Het hieronder volgende moet dus als complimentje worden opgevat. Het is inderdaad merkwaardig, dat een gebied met zo'n gering aantal geslachten en soorten — daar blijf ik bij — desondanks zo veel bijzondere vondsten oplevert. Het verdient daarom de voortdurende belangstelling van de plaatselijke mycologen.

Vermelde ik in mijn vorig artikel (Jrg. 40, 1951, p. 17) de vondst van *Geastrum mammosum* in een bosje tussen de grenspalen 54 en 55, nu blijkt de St. Pietersberg nog een tweede soort van dit geslacht rijk te zijn, namelijk *G. triplex* Jungh., welke ik op 25 Sept. 1951 in het bos bij grenspaal 51, op de helling van een doline, onder *Acer*, *Fraxinus* en *Corylus* vond. Ook deze soort was nog niet hier vandaan bekend.

Bij het lezen van de excursieverslagen van binnen- en buitenlandse mycologische verenigingen kom ik gewoonlijk sterk onder de indruk van de machtige reeksen namen der gevonden paddenstoelen, terwijl ook de namen van de grote buitenlandse mycologen mij steeds met diep ontzag vervullen. Wat zij niet weten, heb ik ik altijd zo het idee gehad, is de moeite van het weten niet waard. Hoe verrassend was daarom de mededeling van Prof. Maublanc, wie ik een lastige *Psathyrella* uit het Cannerbos met beschrijving had toegestuurd, dat hij zich niet

competent voelde voor dergelijke kleine soorten! Hij riep de hulp in van Romagnesi, die ook nog maar bij benadering tot de soortnaam kwam: ... sûrement groupe *microrrhiza* et probablement *microrrhiza* elle-même ou l'une de ses formes". Mogelijk is de soort niet zeldzaam in ons land, maar in de Nederlandse literatuur komt hij niet voor. Het is daarom van belang de beschrijving van de Limburgse exemplaren vast te leggen, te meer omdat de soortnaam nog geenszins vaststaat.

Psathyrella cf. *microrrhiza* Lasch ex Fr. sensu Cooke — Cannerbos, 10-XI-1951, op vermoemde stronk van *Fraxinus excelsior* — Hoed diam. tot 18 mm, 8-10 mm hoog, conisch, hygrophaan, doorschijnend gestreept wanneer vochtig, licht okerkleurig grijsgeel, donkerder okergeel in centrum, dof of wat glanzend, met opvallende glinsterende partikeltjes, zwak gegroefd, overigens glad, kaal, met wittige velumresten.

Steel 30—50 × 1.5—2 mm, wittig, glanzend, fijn gestreept, aan de top wit bepoederd, basis wit behaard, enigszins wörtelend.

Lamellen purperkleurig sepiabruin, smal aangehecht, dun, niet zeer dicht open, vrij smal, met wittige, fijn gewimperde snede.

Basidia 4-sporig. Sporen ellipsoidisch-aman-delvormig, glad, 11—13 × 6—7 μ . Cheilocystiden flesvormig, $\pm 40 \times 9$ — 12 × 4 μ .

Op 10 Nov. 1951 vond ik in een dennenopstand in het Encibus enige zeer donker sepiabruine fungi, die bij opdrogen tot geelachtig sepiagrijs opbleekten en mij in allerlei opzichten deden denken aan vertegenwoordigers van het geslacht *Melanoleuca*. Dat zij bij microscopisch onderzoek geen cystiden bleken te bezitten, was voor mij geen reden om tot andere gedachten te komen, want in dit geslacht komen enkele cystidenloze soorten voor. Ernstiger was, dat de sporen niet amyloïd waren, d.w.z. zij kleurden niet grijsblauw met een oplossing van joodjoodkali, dus de voorlopige determinatie moest fout zijn. Het bleek, dat ik te doen had met *Lyophyllum leucophaeatum* Karst., waarvan pas eenmaal eerder, onder de naam van *Clitocybe gangraenosa*, een vondst werd gepubliceerd, namelijk uit „Over-Holland" bij Nieuwersluis (Fungus vol. 19, 1949, p. 67).

Niet ver van deze duisterlingen vond ik in hetzelfde bosje twee exemplaren van een *Inocybe*, welke door hun aardig geschubde hoed opvielen. Determinatie leidde tot *Inocybe tigrina*

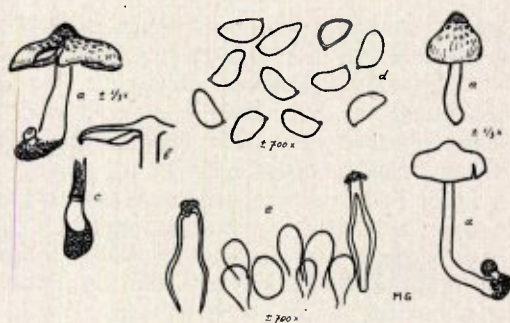

Fig. 1. *Inocybe tigrina* Heim. — a, vruchtlichamen; b, doorsnede hoed, aanhechting van lamel; c, steelbasis, gedeeltelijk doorgesneden; grootste verdikking veroorzaakt door mycelium en aarde; d, sporen; e, cheilocystiden en marginale cellen.

Heim, ofschoon er wel enige punten van twijfel overbleven, onder andere juist die schubben, welke Heim in zijn werk langer en spits eindelijk beschrijft en tekent. Nu krijg ik uit Heim's werk wel de indruk, dat hij zijn soort naar een enkele collectie („sous les pins, environs de Meaux, octobre 1929") beschreven heeft. In een dergelijk geval is het natuurlijk moeilijk te beoordelen welke waarde men aan een bepaald verschilpunt moet toekennen. Immers de variatiebreedte is onbekend wanneer de beschrijving is gemaakt naar materiaal van slechts een vindplaats.

Merkwaardig genoeg kreeg ik een week later uit de omgeving van Deventer dezelfde soort opgestuurd, door de Heer W. J. Reuvecamp verzameld op een verhoogd pad tussen weilanden, tussen hoge populieren met een enkele meidoorn. Uit deze standplaats opgave blijkt al iets van de variabiliteit van de soort. Naar dit laatste materiaal, dat rijkelijk verzameld was, heb ik onderstaande beschrijving opgesteld.

Inocybe tigrina Heim (fig. 1). — 't Joppe, 18-XI-1951, leg. W. J. Reuvecamp — Hoed diam. tot 35 mm, 10-14 mm hoog, eerst conisch-klokvormig, later convex of min of meer vlak uitgespreid, met stompe umbo (geen umbo in Limburgs materiaal) en lang-ingerold blijvende rand, licht okerkleurig grijsgeel, zijdeachtig glanzend, sterk vezelig en aan de rand gespleten, naar de top toe met een opperhuid, die in aanliggende, later opgekulde, dadelbruine of kastanjebruine schubben is opgebroken.

Steel 35—50 × 3—7 mm, van gelijkblijvende dikte of naar beneden geleidelijk verbredend, echter niet met sterk opgezwoolen basis, niet hol, bochtig of bij de basis geknikt, wittig met licht okerkleurig geelroze tint (vooral bij jonge exemplaren en bij oudere aan de top, niet lila of violet), wit aan de basis, fijn gestreept en fijn wit vlokkelig over de gehele lengte, het sterkst aan de top (bundels van caulocystiden!), zwak glanzend, roodbruinig door kneuzing (of ouderdom?).

Lamellen vuil okerkleurig grijsgeel, niet zeer dicht opeen, vrij dun, ± 3 mm breed, smal emarginaat aangehecht, buikig, met wittige, fijn gewimperde snede.

Hoedvlees gelig wit, dof. Steelvlees wit, niet van kleur veranderend, dwars geribbeld, satijnig glanzend. Geur spermatisch.

Basidia 4-sporig. Sporen bruingeel, buikig-amandelvormig, glad, 7.2—9.9 × 4.4—5.9 μ (7.9—9.7 × 4.6—5.8 μ in het Limburgs materiaal). Zowel cheilocystiden als pleurocystiden aanwezig; cheilocystiden spoelvormig, dikwandig, aan de top geïncrusteerd met kristallen, 45—78 × 14—18 × 6—8 μ (50—70 × 15—18 × 6 μ in de Limburgse exemplaren), omgeven door dicht opeen gepakte, ballonvormige, dunwandige marginale cellen van 20—30 × 6—14 μ.

Ofschoon de Heer Heim, wiens mening ik had gevraagd, mijn determinatie wel kon bevestigen, waren er toch „trois indices favorables”, te weten de opvallende umbo van de hoed, de tamelijk ver uit elkaar staande lamellen, en het witte, niet van kleur veranderende steeltrama. Wat betreft deze verschillen, kan ik vermelden, dat de Encibos-exemplaren geen opvallende umbo hadden, terwijl de relatieve afstand der lamellen zeker niet voldoende op zijn waarde als kenmerk is getoetst. Het laatste punt evenwel, dat bij Heim ook het zwaarste woog, geeft inderdaad te denken. Nu heb ik echter slechts een klein stukje uit de steel van een der exemplaren weggesneden om de kleur van het vlees te beoordelen en misschien is dat onvoldoende geweest.

Resumerend kan ik opmerken, dat ik overtuigd ben van de identiteit van de exemplaren uit 't Joppe en het Encibos; dat er voorlopig geen andere soort dan *I. tigrina* is, waarmee deze exemplaren geïdentificeerd kunnen worden; dat, mochten bovengenoemde verschillen reëel zijn, er twee mogelijkheden open liggen. Of

Heim's beschrijving moet herzien en ruimer opgevat worden, of er blijken zich nog andere verschillen aan de voorgaande toe te voegen en we hebben hier werkelijk met een nieuwe soort te maken. Met deze andere verschillen doel ik op de aanwezigheid van caulocystiden en hun plaats op de steel, kenmerken, waarover Heim zwijgt, maar die, zoals de Heer Huijsman mij schreef, van het grootste belang voor de systematiek van de *Inocybe's* zijn. In ieder geval is de hierboven beschreven soort nieuw voor de flora.

Een vorige maal vertelde ik iets over de vondst van *Plicaria muralis* (Sow.) Rehm. Als reactie daarop kreeg ik een schrijven van de Heer J. Daams, die zich afvroeg hoe deze soort er wel uit moet zien, omdat hij, werkend met de tabellen van de Franse mycologe Mme M. le Gal, op een dergelijk substraat slechts soorten uit de geslachten *Aleuria* en *Galactinia* vond en in ieder geval niet de soortnaam *muralis* was tegengekomen. Deze opmerkingen geven mij gelegenheid wat nader in te gaan op de onbevredigende toestand, die er tegenwoordig in de mycologie heerst. Zonder enige reserve zij vooropgesteld, dat de Franse school thans grote meesters telt, waarmee de mycologen over de hele wereld rekening moeten houden, en dat ook werkelijk nastreven. Ongelukkig echter nemen van hun kant niet alle Fransen eenzelfde houding in acht met betrekking tot de overige mycologen. Mijs inziens houden sommigen te veel vast aan de soortnamen, die in Frankrijk gangbaar zijn, zonder er zich om te bekommeren in welke betrekking deze tot de elders ter wereld gebruikte en eventueel daarvan afwijkende namen staan. Niet alleen, dat dit tot verwarring leidt, maar het getuigt van weinig respect voor de Botanische Nomenclatuurregels.

Het toeval wilde, dat ik op 8 Nov. 1951 op dezelfde plaats, waar in 1950 de als *Plicaria muralis* gedetermineerde fungi vandaan kwamen, weer grote Peziza's vond. Hoewel er natuurlijk geen zekerheid over te krijgen is, lijkt het wel waarschijnlijk, dat we in beide gevallen met vruchtlichamen van hetzelfde mycelium te maken hebben. Deze laatste collectie kon ik met het werk van Mme le Gal thuis brengen als *Aleuria hortensis* (Crouan) Boud., maar is deze naam nu de juiste? Alleen een vergelijkend onderzoek van wat Sowerby oorspronkelijk *muralis* en Crouan *hortensis* noemde, kan op deze vraag

antwoord geven. Hoogstens kan men voorlopig, zolang dit onderzoek niet gedaan is, aan *Aleuria hortensis* de voorkeur geven, omdat de fijnere methodiek der Fransen een betere onderscheiding der soorten mogelijk maakt, maar het blijft onjuist om een oudere naam als *muralis* zonder commentaar te verduisteren.

Het is jammer, dat er zich in ons land haast geen mycologen ernstig bezig houden met een enkele groep. Veel meer immers dan het grasduinen in de onafzienbaar grote massa, waartoe de verschillende fungi behoren, moet het bevrediging geven zich te concentreren op een enkele familie of zelfs een geslacht. Wat weten wij om een voorbeeld te noemen van de Nederlandse vertegenwoordigers van het geslacht *Hypoxylon* uit de familie der *Xylariaceae*? Het bewerken van een dergelijke groep heeft een aantal aantrekkelijke kanten. Het aantal soorten is niet groot; de verschillen zijn niet van die aard, dat men een microscoop met meer dan de normale optiek nodig heeft; soms kan men met een loupe volstaan; het verzamelen en bewaren van het materiaal stelt niet de minste bijzondere eisen; in het buitenland zijn er een aantal zeer goede bewerkingen verschenen, die het zich inwerken in dit geslacht nog aanzienlijk vergemakkelijken.

Van genoemd geslacht kan ik voor de St. Pietersberg *H. howeanum* Peck vermelden, een naam, die men tevergeefs in de Nederlandse literatuur zal zoeken. Ik vond deze soort, die nog nooit op beuken gesignaleerd schijnt te zijn, op afgevallen takken van de haagbeuk, *Carpinus betulus*. Zoals Miller in zijn overzicht "British Xylariaceae" aangeeft, lijkt genoemde soort nog het meest op *H. coccineum*, maar verschilt ervan doordat de laatste grotere sporen heeft en bijna uitsluitend op beuk voorkomt. Ik twijfel er niet aan, of *H. howeanum* zal in de toekomst wel van meer plaatsen uit ons land bekend worden. Ook kan de soort nog opduiken uit oud herbarium materiaal, waar hij mogelijk onder verkeerde naam ligt, maar het is verheugend, dat de St. Pietersberg als eerste zekere vindplaats genoemd kan worden.

Op 18 Oct. 1950 vond ik in het Encibos kleine, maar door het prachtige kleurcontrast, zeer opvallende Discomycetjes. Het helder citroengeel stak schitterend af tegen de afgevallen en met groen mos overtrokken roodbruine takjes, waarop de fungi groeiden. Aangezien het determineren van kleine Ascomyceten een ruimere

ervaring vereist dan waarover ik kon beschikken, besloot ik het materiaal naar Mme le Gal op te zenden, die mij later berichtte, dat ik *Calycella sulfurina* (Quél.) Boud. had gevonden. Ook hier weer bleek ik te doen te hebben met een soort, die nog niet in de Nederlandse literatuur is vermeld, terwijl de Heer Schweers, de beste kenner van onze Ascomyceten-flora, hem nog nooit in ons land was tegengekomen. Tot mijn genoegen vond ik een jaar later deze soort opnieuw in het Encibos en het is naar deze exemplaren, dat onderstaande beschrijving is gemaakt.

Calycella sulfurina (Quél.) Boud. (fig. 2). — St. Pietersberg, Encibos, 26-IX-1951, op afgevallen takjes van *Alnus incana* — Vruchtlichamen uit de schors te voorschijn komend of op ontschorst hout, in groepen, alleenstaand of dicht opeen gedrongen. Apothecia kortgesteeld of zittend, eerst bolvormig, later schotelvormig, vlak of wat concaaf, rond of door zijdelingse druk vervormd, met blijvende, gave, tenslotte wat gegolfde-gekartelde rand, licht citroengeel

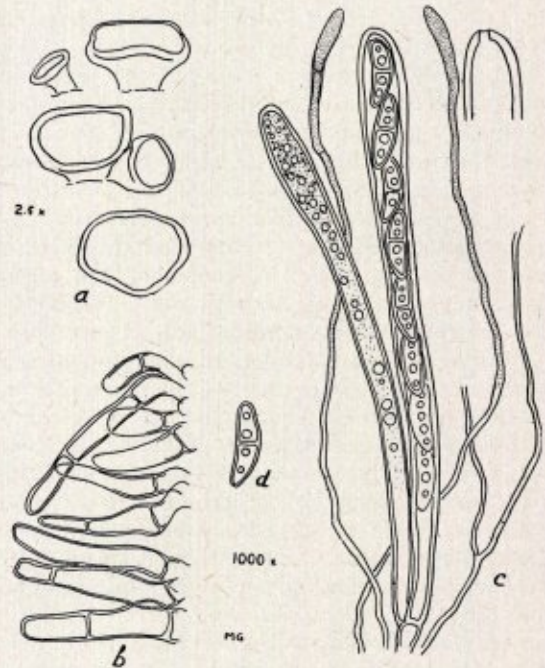

Fig. 2. *Calycella sulfurina* (Quél.) Boud. — a, vruchtlichamen; b, randharen van het apothecium; c, jonge en volwassen ascus, paraphysen, benevens top van lege ascus met terminale porie; d, spore.

of tenslotte wittig wordend, aan de rand spaarzaam en uiterst kort behaard, met citroengele tot dooiergele schijf.

Randharen van het apothecium geel, gesep-teerd, $10-12 \times 2-3 \mu$.

Hymenium $70-80 \mu$. Subhymenium kleurloos of gelig. Excipulum dicht plectenchymatisch. Asci slank cilindrisch, $67-75 \times 5-6 \mu$, met porie aan de top openend, kleurloos blijvend bij toevoeging van JKJ, 8-sporig. Paraphysen geel, draadvormig, bochtig, spaarzaam vertakt en ge-septeerd, naar de top geleidelijk verdikt tot 2μ . Sporen scheef 1-rijig in de ascus of later 2-rijig aan de top van de ascus, kleurloos, eerst 1-cellig, tenslotte 2-cellig, inaequilateraal spoelvormig, recht of wat gebogen, glad, $8.8-10.8 \times 2-3 \mu$ ($8.8-11.8 \times 2-3 \mu$ in materiaal van de eerste vondst).

VERGELIJKENDE BESCHOUWINGEN OVER DE UITBARSTINGEN VAN DE GOENOENG KELOET (KLOET) VAN 19/20 MEI 1919 EN 31 AUG. 1951.

door
F. H. VAN RUMMELEN

II *)

Uit eigen ervaring kende ik de grote bezwaren van waterdoorbraken in mijnen, die zich met veel kleinere volumina water manifesteerden. Ontmoet men in een mijn een dergelijk water-bezwaar, dan tracht men dit meestal op te heffen door het maken van een dam, waarin men een afvloeioening aanbrengt. Door deze opening wordt dan het aangetapte water-reservoir, dat meestal geen verdere bijvoeding krijgt droogge-legd. Dit is vaak een proces van langere tijd. Dit betekent dat de voortzetting der mijnwerken in de richting der wateruittreding wordt stilgelegd, tot de drainage voltooid is. Dit is voor een mijn-bouwer geen aangenaam verschijnsel. Maar hij kan de gevolgen en de duur meestal overzien en er zijn maatregelen tegen nemen.

Bij het Keloetmeer ligt de zaak geheel anders. De tijd, welke voor het treffen van maatregelen ter beschikking staat, is onbekend. Uit de historische gegevens weet men, dat de duur tussen 5 en 37 jaren kan liggen. Zet men de tijdsduur

van de kleinste rustperiode, van 5 jaren, in, dan moet men er rekening mede houden, dat in het meer 15 miljoen m^3 water aanwezig zal zijn. Deze watermassa zou men ontmoeten, als de tunnelverbinding tussen de buitenwand en de binnenwand doorboord was, gesteld dat men zo ver zou kunnen komen.

Dit alles overwegende stond voor mij vast, dat het tunnelplan op een debacle moest uitloopen. En deze mening werd, zoals mij later bleek ook door anderen — o.a. door Prof. Escher — gedeeld.

Het voorgestelde hevelplan en hoe het om hals gebracht werd.

Door het overwegen der hiervoren beschreven bezwaren, kwam bij mij de gedachte op om naar een andere mogelijkheid voor de aftapping van het Keloetmeer te zoeken. Mijn vroegere praktijk had mij vertrouwd gemaakt met het verplaatsen, op korte termijn, van grote hoeveelheden water, door middel van hevels met grote doorsnede. Over het doel, waarvoor deze water-verplaatsingen moesten dienen, kan ik hier niet nader uitweiden.

Deze ervaring bracht mij op het idee om ook het Keloetmeer met hevels af te tappen. In korte tijd had ik het schema gereed. Op 19 Juli 1919 zond ik een schrijven aan de Minister van Koloniën, waarin zowel de bezwaren van bemaling, als die van een aftapping met een tunnel werden aangegeven. In dit schrijven heb ik vooral nadruk gelegd op een mislukking van het tunnelplan, zodra bij de aanleg de zone der min of meer losse eruptiva bereikt zou worden. (Dat deze opvatting toen juist was, is achteraf ook gebleken door de onderzoekingen van Ir Taverne, (lit. 15) in 1923).

Om de eventuele mislukking van het tunnelplan te voorkomen, stelde ik een schema voor om de aftapping van het meer tot stand te doen komen door een hevelinrichting in tranches. Vanzelfsprekend kon dit schema door mij niet in alle details worden uitgewerkt. Daarvoor zouden eerst nog de nodige terreinverkenningen nodig zijn.

Omdat de Minister omtrent deze aangelegenheid zelf geen beslissing kon nemen, berichtte hij mij, dat mijn voorstel om bericht en raad was doorgezonden aan de Gouverneur-Generaal van Nederlands Indië.

Door een misverstand is de kaart bij de vorige aflevering van dit artikel te sterk verkleind. Voor de in de kop aangegeven schaal (1:200.000) moet gelezen worden 1:ruim 360.000.

Bij schrijven van 10 December 1919 ontving ik van de Minister van Koloniën het naïve bericht, dat hem door de Gouverneur-Generaal was medegedeeld, dat de afheveling van het Keloetmeer beneden 10 m zou blijven, en dat het meer 125 m diep was.

Wie in deze aangelegenheid het meest naïef was, de adviseur van de Gouverneur-Generaal, die waarschijnlijk de werking van een hevel nog uit zijn lessen in natuurkunde kende, of ondergetekende die het schema, getoetst aan praktische ervaring, had ontworpen, wil ik hier niet verder uitspinnen.

De aardigheid, om mij nog verder met de aftapping van het Keloetmeer te bemoeien, was er, na de ontvangst van even genoemd schrijven, volkomen af. Mijn voorstel had een waardige voorlopige begrafenis gekregen in de archieven ergens in Nederlands Oost-Indië. Toch bleef ik echter nog vol belangstelling de afloop van deze, mijns inziens niet verantwoorde, onderneming volgen. Ik beschouwde het als mijn tweede confrontatie met de G. Keloet.

De uitvoering van het tunnelplan en de gevolgen.

Inmiddels was echter reeds, door een Commissie van Ingenieurs van het Mijnwezen, de voorkeur gegeven aan het tunnelplan. Zonder enig verder geologisch onderzoek werd in September 1919 met de voorbereidingen van dit werk aangevangen (v. Hettinga Tromp, lit. 6). Op een hoogte van 1111 m. b.z. werd de tunnel aangezet. Volgens het plan zou de tunnel bij 955 m lengte in het meer uitmonden. Voor bevordering der ventilatie en de toekomstige aftapping was in een hoger niveau een schacht aangezet, waarin voorzieningen zouden worden aangebracht om het water af te voeren.

Reeds bij het maken dezer werken bleek, dat het gesteente, na rijzing van het meer-niveau sterk water doorlatend was. In Maart 1923, toen de tunnel tot 740 m gevorderd was en een toevloeiing van water van 40 l/sec. werd geconstateerd, begaf zich de rechterwand. Er ontstond een inspoeling van puin en stenen, waardoor de tunnel ongeveer 20 m werd dicht gespoeld. Deze gebeurtenis liep gelukkig zonder verdere ongelukken af. Het waterdebit werd hierdoor tot 80 l/sec. vermeerderd. Na dit gebeuren heeft men een plan ontworpen, om te

trachten door zijttunnels de uitvloeicapaciteit op te voeren tot boven het cijfer der voeding van het kratermeer. Men stelde zich voor, dat de aftapping van het meer bereikt zou zijn, als het zou lukken, deze tunnels tot stand te brengen. Men zou dan de tunnel zelf niet verder behoeven voort te zetten.

Van dit plan is echter niets terecht gekomen. In de nacht van 4 op 5 April 1923, toen men met de voorbereidingen van de uitvoering bezig was, werd plotseling het tunnelfront 20 m naar voren geschoven. Door deze geweldige inpersing werd de betimmering weggedrukt, met rails, ventilatiebuizen, mijnwagens, enz. tot 55 à 65 m van het front, in een puinmassa, waarin ook grote blokken andesiet voorkwamen, die tot het dak reikten. (zie Taverne, lit. 15, Plaat X, fig. 1). Vijf arbeiders moesten hunne koenheid met de dood bekopen.

In zaken als Het hevelplan bracht redding.

Over deze catastrofe schreef v. Hettinga Tromp (lit. 6):

„Het Kloetmonster had den nietigen aardwormen, die het in zijn rust kwamen storen, een bewijs van zijn kracht gegeven”.

En verder schreef hij:

„Het was in de maanden April en Mei 1923 dan ook een gedrukte stemming bij degenen van het Mijnwezen, die bij het werk betrokken waren”.

Dit zijn verzuchtingen achteraf, die men — hoe goed zij ook bedoeld mogen zijn — niet had behoeven te slaken, als men de waarschuwing, in mijn mededeling van 19 Juli 1919 aan de Minister van Koloniën, over de aanwezigheid van losse eruptiva ter harte had genomen.

En in deze sta ik niet alleen. Prof. B. G. Escher schrijft namelijk in een artikel in „De Ingenieur” (lit. 3):

„Ik heb het werk bezocht in Maart 1921. Bekend is dat de werkzaamheden van de ongeveer 1000 m lange tunnel niet vlug zijn opgeschoten. Hoe men zich voorstelde het water van het kratermeer af te tappen is mij niet bekend en werd mij bij mijn bezoek ook niet medegedeeld. Er zweefde om het werk een geheimzinnigheid, die ruw verbroken is door de instorting van de tunnel eenige maanden geleden, een instorting die aan eenige

werklieden het leven heeft gekost, en welke het gevolg was van het binnendringen van losse vulkanische producten met grondwater. Men was blijkbaar reeds in de gevaarlijke zone" enz.

Ook deze bekende vulkanoloog had blijkbaar het bestaan ener gevaarlijke zone reeds te voren vermoed.

Na de mislukking, om het Keloetmeer door middel van een tunnel af te tappen, die in de pers aan scherpe critiek werd blootgesteld, heeft men zich bij het Indische Mijnwezen beraden op welke wijze men toch tot een resultaat zou kunnen komen.

Wat daar binnenskamers besproken is, en welke personen daarbij betrokken waren, is mij niet bekend. Maar het uiteindelijk resultaat blijkt duidelijk uit het volgende citaat der beschrijving van Ir van Hettinga Tromp (lit. 6) :

„Nadat de zaak van alle kanten was bekeken en de *onmogelijkheid om het oorspronkelijke tunnelplan uit te voeren zonneklaar gebleken was*, (cursivering van mij v. R.) werd overwogen, om waar het van beneden uit niet gelukt was, het thans *van boven* uit eens te proberen. De bedoeling was namelijk het meer door verschillende horizontale tunnels, welke van uit een nieuw geprojecteerde schacht, op 115 m afstands van de middenschacht gelegen, naar het meer gedreven zouden worden, in tranches te verdelen, welke de een na de ander afgepompt of afgeheveld zouden worden”.

De beschrijving van dit project komt volkomen overeen met het door mij voorgestelde plan van 19 Juli 1919 aan de Minister van Koloniën. Toen had men mijn plan onuitvoerbaar verklaard, en zich zelfs veroorloofd om de ontwerper, — die men niet kende — als „idiote raadgever” te betitelen. De resultaten van de beraadslaging zijn alleen gecamoufleerd door in de beschrijving ook „afpomping” te vermelden.

Wie bij de gehouden beraadslagingen het risico gelopen heeft om voor een even grote idioot verklaard te worden, als men vroeger van mij ondersteld had, weet ik niet en zal ik vermoedelijk wel nooit te weten komen.

Maar men zal het mij wel niet euvel duiden, dat in mijn gedachtegang de persoon, die het hevelplan daar als eigen vinding lanceerde, in dezelfde huid stak als hij die het te voren voor onuitvoerbaar verklaard had. En waarschijnlijk

was hij zelfs daarbij nog overtuigd een goede beurt te maken.

Ideeën van anderen kunnen ook overgeheveld worden! Het hevelen geschiedt vrij geruisloos. Wat er aan de monding ingezogen wordt, bemerkt men pas als het bij de uitmonding te voorschijn treedt. En de afstand Indië—Nederland was in die tijd nog zeer groot. Buiten de Regerings-instanties was, voor zover mij bekend, slechts één persoon, die wist dat het hevelplan van mij afkomstig was. Het was wijlen Mr Dr Ing. W. A. J. M. van Waterschoot van der Gracht. Hij wenste mij geluk met het feit, dat mijn plan toch uiteindelijk uitgevoerd werd. Maar de wijze, waarop ik er buiten gehouden was, vond hij niet fair. Hij gaf mij in overweging om mijn tijd rustig af te wachten. Er zou zich wel eens een gelegenheid voordoen, om deze zaak recht te zetten. Daarvoor zou ik dan op zijn volledige medewerking kunnen rekenen.

In Januari 1932 werd in een ietwat wijdere kring bekend, dat het hevelplan van mij afkomstig was. Mijn zoon hield toen een voordracht over de aftapping van het Keloetmeer voor de studenten-vereniging „Le Sage ten Broeck”, der H.B.S. te Heerlen. De stof daarvoor had hij aan mijn bibliotheek en archief ontleend. Aan het slot dier voordracht kon hij niet nalaten te verklappen, dat het hevelplan oorspronkelijk van zijn vader afkomstig was (lit. 14).

In die kleine kring, waarbij ook slechts een paar leraren aanwezig waren, zal deze vage aanduiding wel spoedig in vergetelheid geraakt zijn.

Maar ik had nooit durven onderstellen, dat dit ook bij de betreffende Regerings-instantie het geval zou kunnen zijn. Dit werd mij eerst duidelijk op 15 October 1951 tussen 17.45 en 18 uur bij de Regerings-uitzending van radio Hilversum. Toen sprak Dr Neumann van Padang over de laatste ramp van de G. Keloet. Aan het slot zijner rede *bracht hij hulde aan de Dienst van het Mijnwezen in Nederlands-Indië, voor de schitterende wijze waarop men er in geslaagd was, om door het afhevelen van het Keloetmeer, de gevolgen van de uitbarsting van 1951 tot een minimum te beperken.*

Dat de in Nederland wonende persoon, die de eerste stoot tot het hevelplan gegeven had, tot zijn gehoor zou kunnen behoren, en in zijn voordracht vergeten werd, was blijkbaar niet tot hem doorgedrongen. Ik behoef hier wel niet

te zeggen, dat deze vergeetachtigheid mij niet bepaald aangenaam getroffen heeft. En ik vond het jammer, dat men, luisterende naar een uitzending van de radio, niet kan interrumpieren.

Een toevallige samenkomst tussen de ontwerper van het hevelplan en de leider der uitvoering van dit werk.

De wereld is klein!

Omstreeks 1930 — ik kan mij de juiste datum niet meer herinneren — had er een merkwaardige, en toevallige, ontmoeting plaats tussen Ir van Hettinga Tromp, die de uitvoering van de aftapping geleid heeft, en mij en had ik het genoegen met hem kennis te maken. Ir v. H. T. had op zich genomen een onderzoek in te stellen naar een geologisch probleem in de omgeving van Kerkrade. Daar hij plaatselijk niet bekend was, verzocht hij mij met hem een excursie te maken in het terrein, waaraan ik gaarne gevolg gaf. Na de gehouden excursie bleek het noodzakelijk nog een onderhoud te hebben met de toenmalige Directeur van Rolduc, Mgr van de Venné. Toen wij aldaar door Mgr v. d. V. waren ontvangen, verontschuldigde deze zich, dat een onderhoud met hem, wegens noodzakelijke bezigheden, eerst een uur later zou kunnen plaats hebben. Binnengelaten in een der vertrekken van het gastvrije Rolduc, werd ons verzocht om de tijd te doden onder het nuttigen van een goed glas wijn. Bij die gelegenheid vertelden wij elkaar — waar spreekt een mijn-ingenieur en een geoloog nu anders over? — onze ervaringen in de praktijk. Bij dit gesprek bleek, dat Ir v. H. T. belast was geweest met de leiding der werken van de aftapping van het Keloetmeer. Ik was een en al oor. Uitvoerig beschreef hij de moeilijkheden, die zich bij dit werk hadden voorgedaan, de mislukking van het tunnelplan, en tot slot het gelukken der aftapping door de later uitgevoerde hevelwerken. Daarna zei hij vragenderwijze: U zult van een en ander wel eens iets gehoord of gelezen hebben?

Deze vraag moest ik toestemmend beantwoorden. Ja! Omtrent deze aangelegenheid had ik wel eens wat vernomen. Ik beschreef hem enige details van de vulkaan en zijn werkingen, die hij nog niet had aangeroerd. En ik besloot met de mededeling, dat ik in Juli 1919 aan de Minister van Koloniën het idee had doen toekomen,

om de aftapping van het Keloetmeer door middel van een hevelwerk tot stand te brengen.

Ik kan mij niet herinneren dat iemand mij met grotere verbazing heeft aangestaard als Ir v. H. Tromp op dat moment.

Daar zaten dan tegenover elkaar, in het gastvrije Rolduc, de man die de hevelwerken van het Keloetmeer met succes had tot stand gebracht, en de oorspronkelijke ontwerper van dat plan, zonder dat zij elkaar te voren gekend hadden. Een merkwaardige ontmoeting!

Het gesprek stakte. Er hing op dat moment een drukkende atmosfeer in een der vertrekken, binnen de stille kloostermuren van het oude Rolduc. De komst van Mgr v. d. Venne bracht verademing. Het gesprek handelde nu verder over andere zakelijke aangelegenheden, waarvoor wij hierheen gekomen waren.

Na afloop keerden wij tezamen naar Heerlen terug. Op deze retour-reis hebben wij de controversen over de geschiedenis, de aftapping van het Keloetmeer, open en eerlijk met elkaar besproken. Hoe, en door wie, het ontwerp van mijn hevelplan uit de rustplaats van het ambtelijk archief was opgegraven, wist ook de Heer Tromp niet. Ook kon hij mij niet inlichten van wie het naïeve advies, omtrent de onuitvoerbaarheid van mijn plan, aan de Minister van Koloniën, afkomstig was. Hij beloofde mij een onderzoek hiernaar te zullen instellen. Tot heden schijnt hij echter hierin ook niet geslaagd te zijn.

Ons afscheid was zeer hartelijk, en eindigde met wederkerige grote waardering voor het aandeel, dat wij, elk op eigen wijze, hadden gehad bij het tot stand brengen van een groots werk in Insulinde. En wij verheugden er ons beiden bij voorbaat over, dat wij het Keloetmonster een groot gedeelte van zijn vernietigende middelen — namelijk het gebruik der grote watermassa bij een nieuwe uitbarsting — onmogelijk hadden gemaakt. (Wordt vervolgd).

VERSCHENEN IS:

Dr W. P. Postma en H. Kleyn: Paddenstoelen, met tekeningen van H. Janssen. Uitg. Tjeenk Willink, Haarlem 1952. Geb. f 5.90.

Een determineerboekje voor 160 veel voorkomende soorten paddenstoelen, samengesteld volgens dezelfde principes als de „Kleine Flora” (zie Maandblad, Jrg. 41, '9), en op dezelfde wijze uitgegeven.

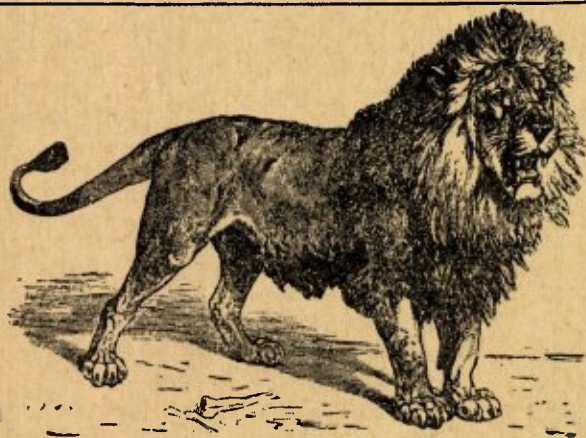
Stichting
HET
LIMBURGSCH
LANDSCHAP

Natuur en Landschap zijn steeds onafscheidelijk verbonden en beider belangen gaan altijd samen. Door bescherming van het landschap wordt ook de planten- en dierenwereld in bescherming genomen. Steunt daarom de Stichting „Het Limburgsche Landschap“ in haar streven en geeft U op als contribuant aan het Secretariaat:

OBSERVANTENWEG 76 — TELEFOON 6121
MAASTRICHT

BRAND'S BIEREN

DE BESTE

Ministeriëel erkend
Zoölogisch
Preparateurs-bedrijf
en Vellenbereiderij

JAC. BOUTEN (v.h. Leo Bouten)
TELEF. 2303 VENLO GIRO 397465

VOOR MAASTRICHT
UW HOTEL

* BEAUMONT *

STATIONSTRAAT
TELEFOON K 4400-3385

GOFFIN-DRUK

KWALITEITS-WERK

WIJ DRUKKEN OOK DIT BLAD

C.V. DRUKKERIJ ^V/_H CL. GOFFIN
NIEUWSTRAAT 9 - TEL. 2121 - MAASTRICHT

MAASTRICHT

DE HISTORISCHE STAD. RIJK AAN
MONUMENTEN. UITGANGSPUNT VOOR
TOERISTISCHE WANDELINGEN IN
HET LIMBURGSE HEUVELLAND EN
NAAR DE BEFAAMDE GROTEN VAN
DE ST. PIETERSBERG.

VERWACHT U!

INLICHTINGEN:
INFORMATIEBUREAU V.V.V.
MAASTRICHTSE BRUGSTRAAT 7
TELEFOON K 4400. No. 2814.

Ontspanningsoord Fort St. Pietersberg
MAASTRICHT - TELEFOON 2837

OP DE NOORDPUNT VAN DE ST. PIETERSBERG
IN DE ONMIDDELLIJKE NABIJHEID VAN
MAASTRICHT GELEGEN.

RIANTE VERGEZICHTEN OVER DE STAD,
DE MAAS EN DE JEKERVALLEI.

EXPL. F.A. RUTTEN